

Υπεράκτια αιολικά: η Ευρώπη επενδύει στην συνύπαρξη, η Ελλάδα γιατί επιμένει στις ζώνες αποκλεισμού;

*της Στέλλας Σοφίας Κυβέλου**

ΕΣΤΙΑ, Τρίτη 2 Ιουνίου 2026

Η αναθεώρηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, το οποίο ετέθη προσφάτως υπό δημόσια διαβούλευση, αποτελεί αναντίρρητα ένα σημαντικό βήμα εκσυγχρονισμού της χωρικής πολιτικής της χώρας. Για πρώτη φορά, μεταξύ άλλων, αναγνωρίζεται με σαφήνεια η ανάγκη ανάπτυξης υπεράκτιων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, η σημασία του θαλάσσιου και νησιωτικού χώρου για την ενεργειακή μετάβαση και η σύνδεση του ενεργειακού σχεδιασμού με τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό.

Ωστόσο, πίσω από αυτήν τη θετική εξέλιξη αναδεικνύεται ένα βαθύτερο στρατηγικό ζήτημα: **η Ελλάδα εξακολουθεί να προσεγγίζει τον θαλάσσιο χώρο με όρους διαχωρισμού και αποκλεισμού χρήσεων, τη στιγμή που η Ευρώπη κινείται με ταχείς ρυθμούς και έχοντας επενδύσει σημαντικούς πόρους για σχετική έρευνα προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή προς την αρμονική συνύπαρξη θαλάσσιων χρήσεων και τις πολλαπλές χρήσεις του θαλάσσιου χώρου.**

Το παράδοξο είναι ότι το ίδιο το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο αναγνωρίζει τις σύγχρονες ευρωπαϊκές κατευθύνσεις. Υιοθετεί τις βασικές αρχές της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις υπεράκτιες ΑΠΕ και αναφέρει ότι ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός αποτελεί το βασικό εργαλείο πρόληψης συγκρούσεων και δημιουργίας συνεργειών μεταξύ των θαλάσσιων βιομηχανιών. Αναγνωρίζει επίσης την ανάγκη συνύπαρξης των υπεράκτιων ΑΠΕ με δραστηριότητες όπως η αλιεία, η υδατοκαλλιέργεια, η ναυτιλία και ο τουρισμός.

Όταν όμως το πλαίσιο περνά από τις γενικές διακηρύξεις στις χωρικές ρυθμίσεις, η φιλοσοφία διαφοροποιείται, ως να έχει αλλάξει νομοθέτης. Το υπό διαβούλευση πλαίσιο εξακολουθεί να οργανώνεται γύρω από ζώνες αποκλεισμού, αποστάσεις ασφαλείας και χωρικούς διαχωρισμούς. Ενάλιες αρχαιότητες, προστατευόμενα ναυάγια, θαλάσσια πάρκα, καλώδια και δίκτυα, γραμμές ναυσιπλοΐας αντιμετωπίζονται κυρίως ως περιοχές από τις οποίες οι υπεράκτιες ενεργειακές εγκαταστάσεις πρέπει να απομακρύνονται.

Η λογική αυτή, αν και υπήρξε κυρίαρχη επί δεκαετίες, είναι σήμερα απολύτως παρωχημένη. Και για όσους γνωρίζουν, κάθε άλλο παρά αποτελεί την κυρίαρχη ευρωπαϊκή προσέγγιση.

Στη Βόρεια Θάλασσα, στη Βαλτική, αλλά και σε αρκετές περιοχές της δυτικής Μεσογείου, οι υπεράκτιες ΑΠΕ αντιμετωπίζονται ολόενα και περισσότερο ως τμήμα πολυλειτουργικών

θαλάσσιων συστημάτων. Η συζήτηση δεν αφορά μόνο στο πού επιτρέπεται ή απαγορεύεται να εγκατασταθούν υπεράκτιες ανεμογεννήτριες. Αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι ανεμογεννήτριες μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά με άλλες θαλάσσιες δραστηριότητες και να παράγουν πρόσθετη περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική αξία.

Έτσι, αναπτύσσονται ήδη μοντέλα συνδυασμού υπεράκτιων αιολικών πάρκων με υδατοκαλλιέργειες, με περιοχές αποκατάστασης θαλάσσιων οικοσυστημάτων (μέσω της λειτουργίας των αιολικών πάρκων ως τεχνητών υφάλων), με προστατευόμενες περιοχές και με δράσεις ανάκαμψης των ιχθυοαποθεμάτων.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ίδιες οι υπεράκτιες αιολικές εγκαταστάσεις λειτουργούν ως περιοχές περιορισμένης αλιευτικής πίεσης, δημιουργώντας νέες περιβαλλοντικές ευκαιρίες. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως λόγου χάρη στην Ιαπωνία, ακόμη και η αλιεία συνυπάρχει αρμονικά με τα υπεράκτια αιολικά πάρκα, μέσω ενός συστήματος συναίνεσης και συνεκμετάλλευσης με τους αλιευτικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι διατηρούν ισχυρά δικαιώματα χρήσης των θαλάσσιων περιοχών και συμμετέχουν στη διαδικασία αδειοδότησης και διακυβέρνησης των έργων.

Η ανάπτυξη των αιολικών προϋποθέτει συμφωνίες συνύπαρξης (coexistence agreements) με τις αλιευτικές κοινότητες, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προβλέπονται κοινά προγράμματα παρακολούθησης, αντισταθμιστικά οφέλη και δράσεις ενίσχυσης της αλιείας. Η διεθνής βιβλιογραφία περιγράφει το μοντέλο αυτό ως «fishery cooperation model».

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της νέας φιλοσοφίας αποτελούν τα Mariparks, που αναπτύσσονται στη βελγική επικράτεια της Βόρειας Θάλασσας. Εκεί τα υπεράκτια αιολικά πάρκα δεν αντιμετωπίζονται ως αποκλειστικές ενεργειακές ζώνες αλλά ως πολυλειτουργικά θαλάσσια οικοσυστήματα. Η παραγωγή ενέργειας συνδυάζεται με την αποκατάσταση θαλάσσιων οικοσυστημάτων, την ενίσχυση της βιοποικιλότητας, την ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών, την επιστημονική έρευνα και τη θαλάσσια καινοτομία.

Η λογική αυτή επιδιώκει να μετατρέψει τον ίδιο τον θαλάσσιο χώρο σε παραγωγό πολλαπλών δημοσίων αγαθών: περιβαλλοντικής προστασίας, οικονομικών ευκαιριών, καθαρής ενέργειας και κοινωνικού οφέλους.

Τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας προσέγγισης είναι προφανή. Επιτυγχάνεται καλύτερη αξιοποίηση του περιορισμένου θαλάσσιου χώρου, μειώνονται οι συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών τομέων της Γαλάζιας Οικονομίας, δημιουργούνται νέες δυνατότητες εισοδήματος για τις παράκτιες κοινότητες και ενισχύεται η κοινωνική αποδοχή των υπεράκτιων αιολικών πάρκων. **Πρόκειται ουσιαστικά για τη μετάβαση από την εποχή των «ζωνών αποκλεισμού» στην εποχή των «θαλάσσιων οικοσυστημάτων πολλαπλών χρήσεων».**

Ακόμη πιο ενδιαφέρουσα είναι η συζήτηση που ανοίγει διεθνώς για τη σχέση των υπεράκτιων ΑΠΕ με την υποβρύχια πολιτιστική κληρονομιά. Η Ελλάς διαθέτει ένα από τα πλουσιότερα αποθέματα ενάλιων αρχαιοτήτων και ιστορικών ναυαγίων παγκοσμίως. Παρά ταύτα, στο νέο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο η υποβρύχια πολιτιστική κληρονομιά εμφανίζεται σχεδόν αποκλειστικά ως παράγοντας περιορισμού της χωροθέτησης. Προβλέπονται αποστάσεις ασφαλείας από ενάλιες αρχαιότητες και προστατευόμενα ναυάγια, χωρίς ωστόσο αναφορά στα θαλάσσια πολιτιστικά τοπία, στις υποβρύχιες πολιτιστικές διαδρομές ή στις συνδυασμένες στρατηγικές ανάπτυξης υπεράκτιων ΑΠΕ και πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως λ.χ. αυτές της Ολλανδίας).

Η σύγχρονη ευρωπαϊκή αντίληψη για τη Γαλάζια Οικονομία αντιμετωπίζει πλέον την πολιτιστική κληρονομιά όχι μόνο ως αντικείμενο προστασίας, αλλά και ως αναπτυξιακό πόρο. Η έννοια των θαλάσσιων πολιτιστικών τοπίων αποκτά διαρκώς μεγαλύτερη σημασία στον σχεδιασμό του θαλάσσιου χώρου, ενώ τα έργα που συνδέουν πολιτισμό, περιβάλλον και καινοτομία πολλαπλασιάζονται σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το σημαντικότερο όμως ζήτημα είναι θεσμικό. Το νέο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ φαίνεται να έχει συνταχθεί με την παραδοχή ότι οι πολλαπλές χρήσεις θα αποτελέσουν αντικείμενο των μελλοντικών Θαλάσσιων Χωροταξικών Σχεδίων και όχι του ίδιου του ειδικού χωροταξικού πλαισίου των ΑΠΕ. Αυτή η ανακολουθία μπορεί ίσως να υποδηλώνει ότι η συνύπαρξη χρήσεων παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες;

Ας δούμε όμως τις παράλληλες ευρωπαϊκές εξελίξεις. Η υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκή «Ocean Pact», με άλλα λόγια η αναθεώρηση της αρχικής ευρωπαϊκής Οδηγίας για τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό του 2014, αναμένεται να αναδείξει τις πολλαπλές χρήσεις του θαλάσσιου χώρου σε κεντρικό πυλώνα της θαλάσσιας πολιτικής της Ένωσης. Οι συνέργειες μεταξύ ενέργειας, βιοποικιλότητας, αλιείας, υδατοκαλλιέργειών, πολιτιστικής κληρονομιάς και παράκτιας ανάπτυξης δεν αντιμετωπίζονται πλέον μόνο ως ενδιαφέρουσες πειραματικές εφαρμογές, αλλά ως βασικό εργαλείο βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας στον θαλάσσιο χώρο.

Το ερώτημα, επομένως, τίθεται ως εξής: τα υπεράκτια αιολικά πάρκα θα αναπτυχθούν με βάση ένα μοντέλο χωρικών αποκλεισμών ή θα αξιοποιηθεί η ευκαιρία να μετατραπεί ο θαλάσσιος χώρος σε πεδίο συνεργειών μεταξύ ενέργειας, περιβάλλοντος, πολιτισμού και Γαλάζιας Οικονομίας;

Με άλλα λόγια, θα παραμείνει η νομοθεσία μας στη λογική του «πού δεν επιτρέπεται» ή θα περάσει στη λογική του «πώς μπορούν να συνυπάρξουν συμβατές μεταξύ τους θαλάσσιες βιομηχανίες»;

Η απάντηση θα καθορίσει όχι μόνο την ενεργειακή μετάβαση της χώρας, αλλά και το μοντέλο ανάπτυξης του ελληνικού θαλάσσιου και νησιωτικού χώρου για τις επόμενες δεκαετίες. **Ιδιαίτερα στο Αιγαίο, οι πολλαπλές χρήσεις του θαλάσσιου χώρου δεν αποτελούν μόνο εργαλείο βιωσιμότητας και γαλάζιας ανάπτυξης. Αποτελούν και εργαλείο γεωπολιτικής εδραίωσης. Ένας θαλάσσιος χώρος που κατοικείται λειτουργικά από ενέργεια, αλιεία, έρευνα, πολιτισμό και περιβαλλοντική διαχείριση είναι ένας χώρος περισσότερο ορατός, περισσότερο διοικούμενος και τελικά περισσότερο ενταγμένος στην εθνική θαλάσσια επικράτεια από έναν χώρο που οργανώνεται αποκλειστικά μέσω απαγορεύσεων και ζωνών αποκλεισμού.**

Εν κατακλείδι, τολμούμε να υποστηρίξουμε ότι για όλα τα παραπάνω απαιτείται πρωτίστως ευρεία επιμόρφωση στα ζητήματα της θαλάσσιας χωροταξίας, της παρακολούθησης σωρευτικών επιπτώσεων, της κοινής διακυβέρνησης, των σύνθετων συστημάτων αδειοδότησης και της διατομεακής συνεργασίας. Αποδέκτες αυτής της επιμόρφωσης θα πρέπει κατά προτεραιότητα να είναι, πέραν των ίδιων των μελετητών, οι αρμόδιες τοπικές, περιφερειακές και εθνικές Αρχές, που καλούνται να διαχειριστούν και να διαφυλάξουν τη μοναδική θαλάσσια επικράτεια της χώρας μας.

**** Καθηγήτρια Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, εμπειρογνώμων στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης για τον ΘΧΣ και σύμβουλος στην ΕΟΚΕ για τις πολιτικές για τα ευρωπαϊκά νησιά.***